

Gazdasági növekedés termelékenységre fókuszálva

Petőné Dr. Csuka Ildikó

Adjunktus, Óbudai Egyetem, Alba Regia Műszaki Kar, Mérnöki Intézet

csuka.ildiko@amk.uni-obuda.hu

Absztrakt: Jelen gazdaságpolitikai törekvés, hogy az innovatív beruházások ösztönzésével a magas saját korszerűsödési rátával rendelkező beruházások száma emelkedjen, ugyanis a tömeges innovatív beruházás képes igazán növelni a gazdasági trend meredekségét, a gazdasági növekedés ütemét. Első lépésben tárgyaljuk, hogy mit értünk korszerűsödési ráta alatt, mely alapján definiálni tudjuk az innovatív beruházást. Az innovatív beruházás meghatározása alapvető fontosságú, mert Magyarország az ilyen beruházások „elszaporodásával” közelítheti meg a nyugat-európai országok fejlettségi színvonalát. A szerző tárgyalja a közelmúlt extenzív gazdasági növekedésének tényezőit, s azt, hogy mely okok miatt kell áttérnünk az intenzív gazdasági növekedésre. A magyar vállalatok, s azon belül a kkv-k innovatív beruházása jóval alacsonyabb, mint az EU-átlag. Az intenzív növekedés megvalósításának egyik legfontosabb mérföldköve a magyar kkv szektor termelékenységének a megduplázása. A szerző felvázolja a termelékenység növelésének lehetséges eszközeit, a gazdasági fejlődés sarkalatos tényezőit.

Kulcsszavak: közgazdaságtan, makroökonómia, gazdasági növekedés, termelékenység, innovatív beruházások, innováció, emberi tőke

1. A beruházások fontosságáról

A berendezés egy műszaki termelő egységet jelent, mely jelentheti egy gép, egy munkahely, egy műhely, egy üzem, egy ágazat vagy akár egy nemzetgazdaság műszaki felszereltségét is. A berendezés segítségével elért eredmény: a berendezés tényleges (valós feltételek mellett) teljesítménye, mely az adott berendezés reális teljesítőképessége (R). A reális teljesítmény fokozására irányuló komplex technikai-gazdasági tevékenység: a szervezés.

Adott berendezés műszaki potenciálja (P): a berendezés maximális teljesítőképessége ideális feltételek mellett. A műszaki potenciál fokozására irányuló komplex technikai-gazdasági tevékenység: a fejlesztés.

Adott időszakban adott berendezés korszerűsödési rátája: az időszak végi és az időszak eleji műszaki potenciál aránya (Petőné Csuka, 2018):

$$\alpha = \frac{P_{t+1}}{P_t}$$

Adott műszaki potenciálú berendezést minél jobban kihasználjuk, annál költségesebb lesz minden, a műszaki potenciál kihasználásának fokozására irányuló, további fejlesztő tevékenység. Minél erőteljesebb műszaki fejlesztést alkalmaznak egy adott szervezési szinten, annál költségesebb lesz minden további, műszaki potenciált fokozó, fejlesztő tevékenység.

Önfinanszírozó műszaki haladás esetén a termelékenység növekedési üteme (R_{t+1}/R_t) nem szakadhat el a korszerűsödés rátájától, hosszabb távon a korszerűsödési ráta és a termelékenység növekedési üteme azonos tendenciát mutat. A tendenciát a korszerűsödési ráta határozza meg, mely a gazdaság hosszú távú fejlődési útvonaltól jelenti (gazdasági trend). Esetenként, vagy rendszeres időközönként a tényleges növekedés eltér(het) a trendvonalától, ez a gazdasági ciklus vonala.

A műszaki haladás beruházások által valósul meg: beruházások által új berendezések kerülnek a termelésbe. A beruházásban érintett berendezés beruházás utáni és beruházás előtti műszaki potenciáljának hányadosa a beruházás saját korszerűsödési rátája. A beruházás azonban - tágabb hatókörre kitekintve - a makrokörnyezetben, egy nemzetgazdaságban zajlik le, melynek úgyszintén van saját korszerűsödési rátája. A beruházás környezetének korszerűsödési rátája: a beruházást magába foglaló nagyobb berendezésnek (általában a régió, illetve a nemzetgazdaság műszaki felszerelésének) a beruházás időszakára vonatkozó korszerűsödési rátája.

Attól függően, hogy a beruházás saját korszerűsödési rátája és a beruházás környezetének korszerűsödési rátája hogyan viszonyulnak egymáshoz, a következő beruházás típusokat különböztetjük meg (Petőné Csuka, 2018):

1. Korszerűtlen beruházás: olyan beruházás, amelynek belső korszerűsödési rátája jelentősen kisebb a környezet korszerűsödési rátájánál.
2. Korszerű beruházás: olyan beruházás, amelynek belső korszerűsödési rátája nagyjából egybeesik a környezet korszerűsödési rátájával.
3. Innovatív beruházás: olyan beruházás, amelynek belső korszerűsödési rátája jelentősen nagyobb a környezet korszerűsödési rátájánál.

Ez utóbbi beruházások serkentésével lehetne a magyar kkv-k (kis- és középvállalkozások) termelékenységét növelni, ugyanis a magyar nagyvállalatok munkatermelékenységéhez képest a magyar kkv-k munkatermelékenysége jelentős lemaradást mutat: kb. az egyharmada a nagyvállalaténak, mely arány az innovatív beruházások ösztönzésével nagymértékben javítható lenne (lásd 1. táblázat).

A következőkben tekintsük át, hogy Magyarországnak milyen gazdasági növekedést sikerült megvalósítania a közelmúltban, mert ez a közeljövő gazdasági ütemének alakulását is bizonyos mértékben előrevetíti, s meg tudjuk határozni az elkövetkező évek fontos célkitűzéseit, és az azokhoz vezető lépéseket.

2. A magyar gazdasági növekedés

Az 1990 és 2010 közötti időszakra az volt a jellemző, hogy vagy az egyensúlyi mutatók romlottak a rossz növekedési szerkezet miatt, vagy a növekedés lassult le, mert a gazdasági egyensúlyt helyre kellett állítani. A rendszerváltás „sokkjából” a magyar gazdaságnak kb. egy évtized alatt sikerült kijönnie. A magyar gazdaság növekedési üteme alacsony sávban mozgott a rendszerváltás után, s jelentős gazdasági egyensúlytalanságot kellett túlélnie a magyar gazdaságnak: külkereskedelmi hiány, költségvetési deficit és magas államadósság jellemezte ezt az időszakot.

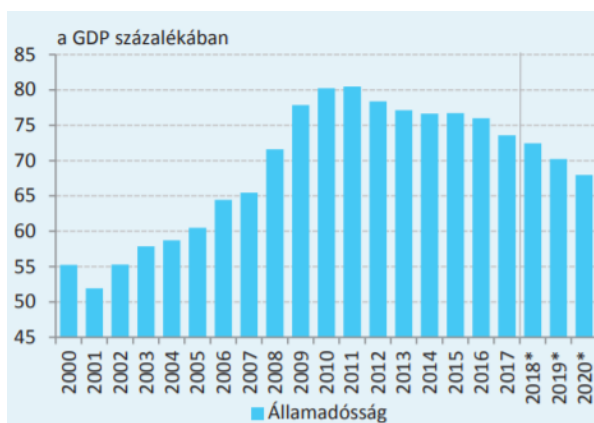

1. ábra A bruttó hazai termék (GDP) változása a 2008-as pénzügyi válság után napjainkig

Forrás: KSH

A 2008-2009-es gazdasági válság ennél kisebb visszaeséssel járt: a GDP növekedési ütemének csökkenése (a válság alatt negatív értéke, lásd 1. ábra), az államadósság állományának megugrása, és a devizahitelek árfolyamkockázatának nyílttá válása okozta a legnagyobb megoldandó problémát a magyar gazdaságpolitika számára ebben az időszakban, melyekre akkor nem sikerült jó választ adni. A költségvetés növekvő finanszírozási igényét külső forrásból oldotta meg a költségvetési politika

az ezredforduló első évtizedében. Ennek köszönhetően - míg az államadósságot 2001-re 52%-ra sikerült levinni, addig 2006-ra 65%, és - 2010-re már 81% körüli értékre ugrott fel a GDP-arányos magyar államadósság (2. ábra). A válság utáni években, alacsony gazdasági növekedés mellett nagyon nehéz feladat volt az államadósság mérséklése, melyet mostanáig sikerült mérsékelni (2017-ben: 73,6%).

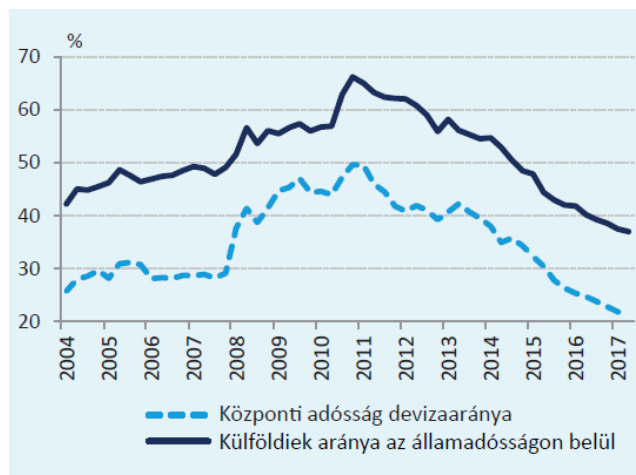

2. ábra: A GDP-arányos magyar államadósság alakulása az elmúlt évtizedben és előrejelzése a 2018-20-as évekre

Forrás: MNB

A magyar államadósság rátának a GDP 50%-a alatt kell lennie az Alaptörvényben foglaltak alapján. Hazánk adósságkezelési stratégiájának egyik sarkalatos pontja tehát, hogy az adósságráta csökkenjen. Különösképpen amiatt is, hogy Magyarország elmúlt évekbeli sérülékenységeinek egyik oka az volt, hogy az államadósság nagy részét külföldi megtakarítások finanszírozták. Hosszú távon a növekvő hazai megtakarítások és az államadósság belföldi finanszírozása a cél a stabilitás érdekében. Ennek elérésére az államadósság hazai befektetőinek számát emelni kell, főként a lakosság részére történő állampapírok eladásával. A csökkenő adósságráta és a hazai finanszírozás növelése lehetővé teszi az államadósság devizahányadának további csökkentését.

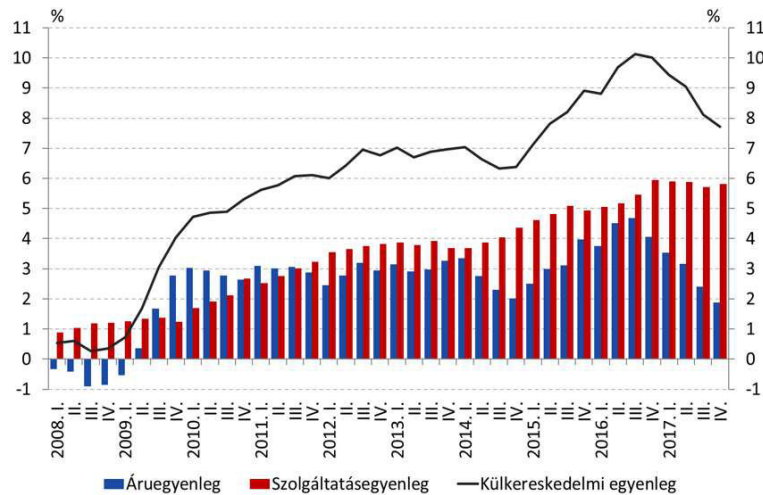
A teljes adósságon belül meghatározott forintdeviza arány kialakítása a cél az árfolyamváltozások kockázatainak csökkentésére. A bruttó devizaadósság arányát 2017-ben előbb 25% alá (25,3%-ról 22,3%-ra) csökkentették (2. ábra), és a további cél annak a 15-25% közötti sávban tartása. A devizaadósság arány további csökkentését deviza kibocsátásokkal, a lejáró forintadósságot és a többi devizaadósságot, valamint a költségvetési hiányt forint kibocsátásokkal szükséges fedezni.

3. ábra A devizahányad alakulása a magyar államadósságon belül

Forrás: MNB

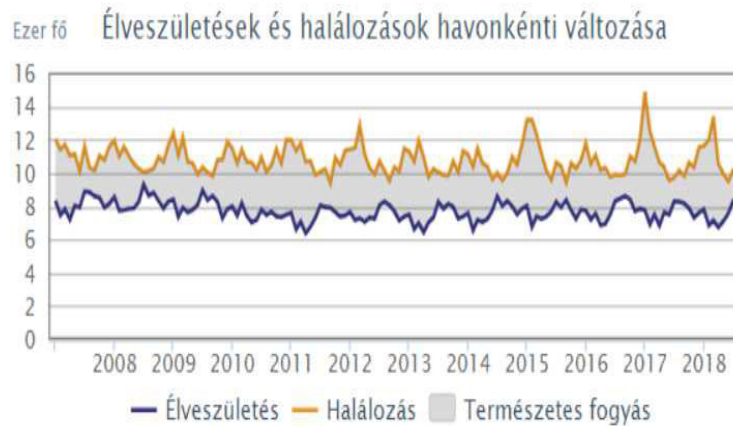
A gazdasági egyensúlyt főként a költségvetési mérleg, a külkereskedelmi mérleg és az infláció határozza meg, melyek közül a külkereskedelmi mérleg egyenlege, amely leginkább összefügg a gazdasági növekedés fenntarthatóságával, azaz legfőképpen arra kell vigyázni - és Magyarországnak, aki nem tartozik a legfejlettebb országok közé, még jobban -, hogy a külkereskedelmi mérleg egyenlege pozitív legyen, hiszen ennek függvénye lesz a folyó fizetési mérleg egyenlege, és a külső egyensúly alakulása. A külkereskedelmi egyenleg alakulását szemlélteti a 3. ábra 2008-2017 között, mely javuló tendenciát mutat 2016-ig, azaz az import éves növekedését felülmúlta az export éves növekedési üteme. A 2017-es évben tapasztalható visszaesésnek köszönhetően a magyar gazdaság külkereskedelmi egyenlege mérséklődött, ebben az évben a külkereskedelmi mérleg egyenlege (többlete) a GDP 7,7 százalékát tette ki. Az áruexport növekedésének áruimport növekedési ütemétől való lemaradása 2017-ben egyrészt a belső (lakossági) fogyasztás növekedésének, valamint az – állami és magánszektor is érintő – importintenzív beruházások bővülésének tudható be. A beruházások éves növekedési üteme majdnem elérte a 17 százalékot 2017-ben. A lakosság fogyasztási kiadásának éves változása a válság utáni legmagasabb szintet érte el 2017-ben, amin belül a magas importtartalommal bíró termékek forgalma is magas volt. 2017-ben a nettó export negatívan járult hozzá a gazdasági növekedéshez, ami tehát nagyrészt az importigényes belső kereslet növekedésére vezethető vissza. A GDP értéke viszont jelentősen növekedett 2017-ben, mely főként a növekvő beruházásoknak, valamint a háztartások fogyasztásának köszönhető.

4. ábra A külkereskedelmi egyenleg alakulása a GDP arányában az elmúlt évtizedben

Forrás: MNB

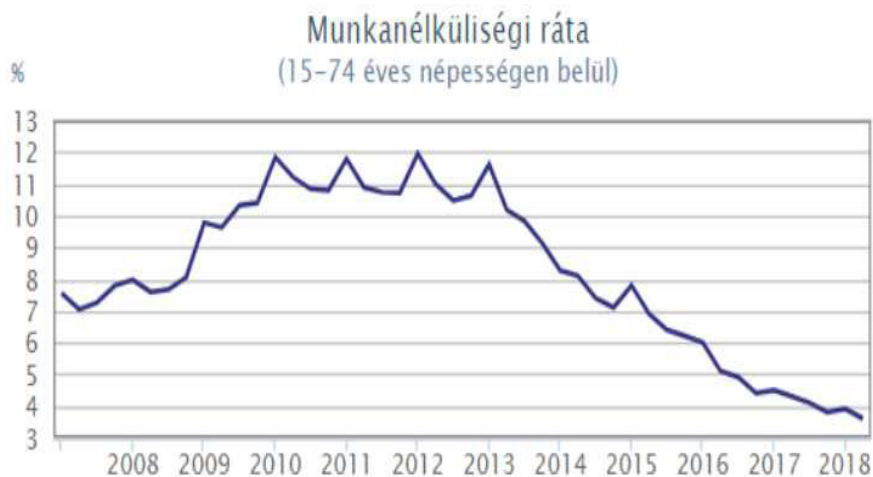
Magyarországnak a közelmúltban sikerült intenzív növekedési pályára állnia, amit a 2018-as 5% körüli gazdasági növekedési ütem is alátámaszt. Igyekeznünk kell, hogy a jelenleg gyorsabb növekedést produkált magyar gazdaságnak a fejlett régiókhoz képesti növekedési többlete ne fogyjon (közepes fejlettség csapdája). Vannak gazdaságok, akik sikeresen ki tudtak törni a közepes fejlettség csapdájából, s ezt nagyon sokféle módon tették (a sikeres felzárkózásnak nincsen előre bejáratott útja), viszont egy feltételben megegyeztek: növekvő népességszám mellett sikerült a felzárkózást megvalósítaniuk. Magyarország népessége azonban folyamatosan csökken, demográfiai válsággal küzdünk. A várható élettartam emelkedésével szemben az elveszülések száma csökkenő tendenciát mutat (5 ábra).

5. ábra Élvezületések és halálozások változása

Forrás: KSH

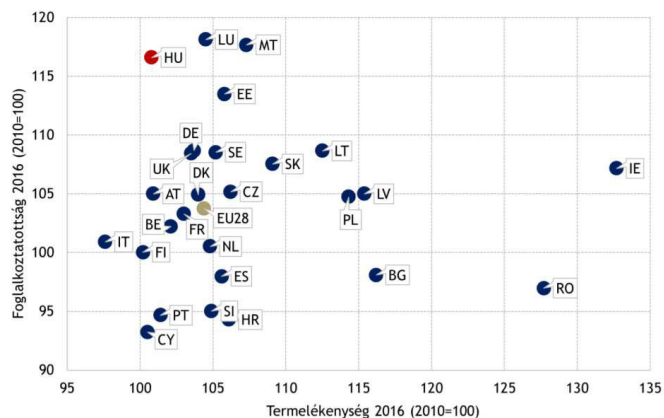
A gyermekvállalás támogatását kitűző gazdaságpolitikának még nem sikerült elérnie a demográfiai fordulatot, annak ellenére, hogy a termékenységi arányszám a 2011-es mélypontról (1,23) 2016-ra már 1,53-ra emelkedett. A magyar népesség tehát „előregszik”: míg a 65 év felettiek aránya 2017-ben 27,5%, addig az előrejelzések alapján 2060-ra 61%-ra tehető majd. Jelenleg a magyar nemzetgazdaság a teljes foglalkoztatottság közelébe került: a magyar gazdaságpolitika a munkaerőpiaci tartalékokat is mozgósította az elmúlt években. A hazai egy főre eső GDP növekedéséhez legjelentősebb mértékben a foglalkoztatás bővülése járult hozzá az elmúlt években. 2010 óta a foglalkoztatási ráta emelkedése 20 százalékponttal támogatta az egy főre jutó GDP növekedését. A foglalkoztatási ráta emelése a munkanélküliségi ráta jelentős csökkenését is eredményezte (6. ábra).

6. ábra A munkanélküliségi ráta alakulása az elmúlt évtizedben

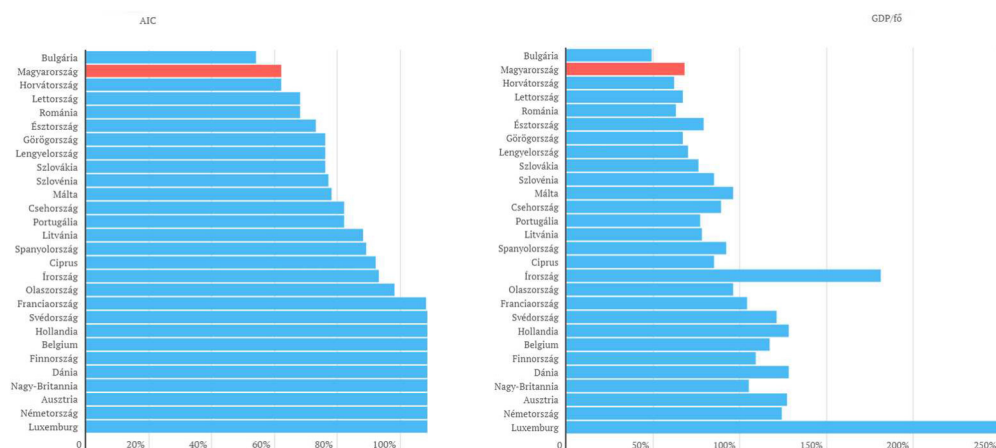
Forrás: KSH

A foglalkoztatottság tehát jelentősen javult a közelmúltban, elsősorban 2010-2016 között (lásd 6. ábrán), azonban ezzel szemben a munka termelékenysége stagnált. Ebből következik, hogy a jövőben munkaintenzív növekedés helyett egyre inkább a tőke- és tudásintenzív növekedési pályára kell a magyar gazdasági növekedésnek állni.

7. ábra Foglalkoztatottság és termelékenység alakulása 2010-2016 között Magyarországon és az EU tagállamaiban (Forrás: MNB)

A 2018-as magyar gazdasági növekedési ütemben elért csúcs – mellyel a 4. helyet sikerült kivívnunk az Európai Unióban – a belső kereslet növekedésének is köszönhető, azonban ennek ellenére az egy főre jutó tényleges fogyasztás mértéke (AIC: Actual Individual Consumption) Magyarországon még így is jócskán le van maradva az európai uniós átlagtól: az EU-átlag 62%-át éri el (míg a visegrádi országokban, Lengyelországban: 76%, Szlovákiában: 76%, Csehországban: 82%), mely a lakosság életszínvonalának, jólétének egyik fontos mérőszáma (7. ábra bal oldalán). Másik jóléti mutató: a vásárlóerőparitáson számított egy főre jutó GDP az EU-átlag 68%-át éri el Magyarországon (7. ábra jobb oldalán), így e mérőszám már kedvezőbb helyzetet mutat, azonban még mindig van mit behoznunk az EU-átlaghoz képest. Ez utóbbi mérőszám értéke Lengyelországban: 70%, Szlovákiában: 76%, Csehországban: 89%.

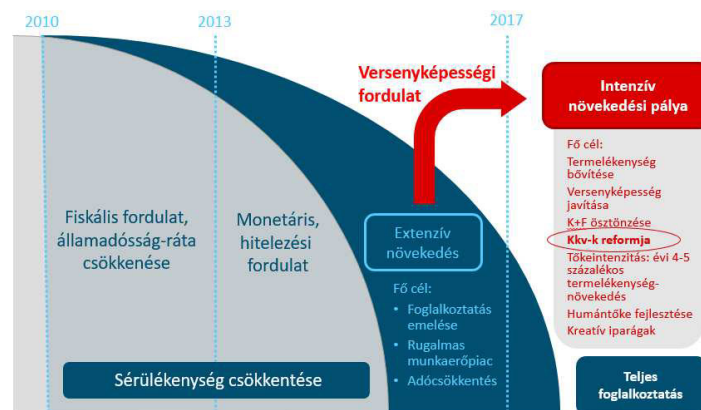

8. ábra Tényleges egyéni fogyasztás (AIC) és vásárlóerőparitáson számított egy főre jutó GDP az EU-ban az EU átlaghoz (100%) viszonyítva

Forrás: Eurostat, EU-átlag = 100%

3. Extenzív vs. intenzív gazdasági növekedés és a termelékenység

A 2010 után következett fiskális és monetáris politikai fordulatnak köszönhetően a magyar makropénzügyi egyensúly stabilizálódott, lehetővé vált tehát, hogy egy az EU átlagot meghaladó gazdasági növekedést érjen el Magyarország. A gazdasági növekedés extenzív módon valósult meg, melynek alapja elsősorban – ahogy az előbbiekben is szó esett róla – a foglalkoztatás jelentős bővülése volt. A költségvetési és jegybanki intézkedések egyaránt a gazdasági növekedést és a foglalkoztatás bővülését támogatták. Ahhoz, hogy Magyarország felzárkózása a fejlett országokhoz gyorsabb és tartós legyen, az erőforrások minőségi jellemzőin javítani kell. A fenntartható felzárkózási pályához tehát intenzív növekedés szükséges, melyhez elengedhetetlen a versenyképességi fordulat (mely mellett természetesen továbbra is szükséges a teljes foglalkoztatás fenntartása).

9. ábra A magyar gazdaság extenzív növekedéséről intenzív növekedésre való áttérés

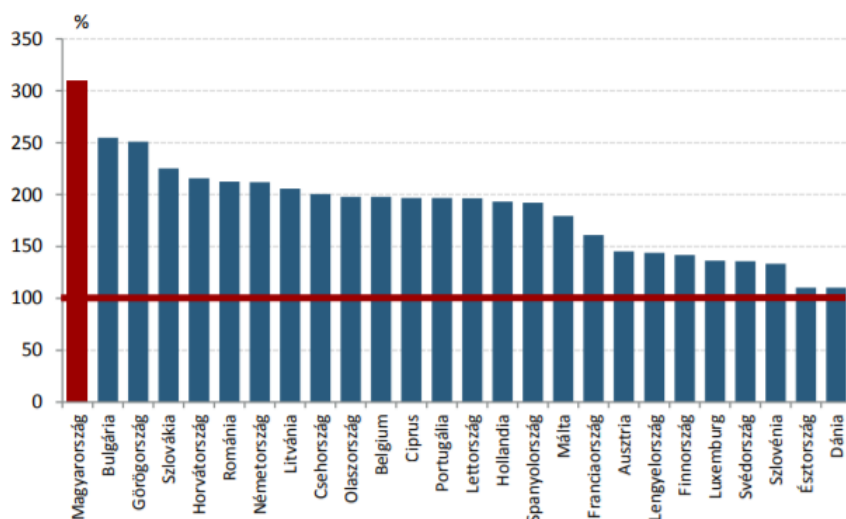
Forrás: MNB

A 9. ábra az eddigi növekedés jellemző szakaszait, valamint az intenzív növekedéshez szükséges felzárkózás alapfeltételeit is mutatja, mely utóbbi kritériumok:

- a termelékenység bővítése,
- a versenyképesség javítása,
- a K+F ösztönzése,
- a kkv szektor reformja,

- az emberi tőke fejlesztése és
- a kreatív iparágak támogatása.

Az intenzív növekedési pályán a termelékenység növekedése válik meghatározóvá. A tartós gazdasági növekedés nélkülözhetetlen eleme a fenntartható módon erősödő versenyképesség. A versenyképesség javítása nem képzelhető el, s nem is kivitelezhető megfelelő szintű termelékenység nélkül. A hazai kis- és középvállalatok termelékenysége jelentősen elmarad a külföldi tulajdonú nagyvállalatokétól (9. ábra).

10. ábra A külföldi irányítású vállalatok termelékenysége a hazai irányítású vállalatok termelékenységének arányában, 2014

Forrás: Parragh B., 2018

A termelékenységnövelés legfőbb kihívásai a következők (Parragh, 2018):

- finanszírozási források széles körű hozzáférhetősége és effektív felhasználása,
- szabályozási környezet gazdasági szükségleteket figyelembe vevő alakítása,
- minőségi és motivált munkaerő hiányának feloldása az innováció és hatékonyság növelése érdekében,
- digitalizáció területén megvalósuló beruházási aktivitás fokozása,
- termelés, szolgáltatás, infrastruktúra technológiai szintje és K+F+I innovációs hajlandóság,
- hatékonyságnövelésre törekvés ösztönzése (vállalati és egyéni szinten),

- rejtett, válsághoz kapcsolódó másodkörös hatások: bizalmi tőke¹³ helyreállítása.

Az állami szerepvállalás a termelékeny munkaerő előállításában nagymértékben hozzájárulhat a külföldi irányítású vállalatok termelékenységéhez való felzárkózás sikerességéhez. Az uniós források technológia-fejlesztéshez és innovációhoz kapcsolódó felhasználási lehetőségének bővítése is a termelékenység jelentős javulását hozhatja. A piaci szereplők vállalati mérettől függetlenül kénytelenek a hatékonyságukat és termelékenységüket növelni, hogy a minőségi munkaerő korlátozott hozzáféréssel jellemezhető munkaerő-piaci bérversenyben is helyt álljanak.

Megnevezés	KKV	Nagyvállalat
Megtermelt termelési érték	4,8 millió Ft/fő	13,5 millió Ft/fő

1. táblázat Kkv és a nagyvállalat munkatermelékenységének összehasonlítása

Forrás: Palotai Dániel előadása az OE-KGK Vállalatirányítás c. konferenciáján (2018. november 15.)

Az 1. táblázat szemlélteti a kkv-k nagyvállalatoktól lemaradó, alacsony termelékenységét. Az alacsony termelékenység oka, hogy a kkv-k kis hozzáadott értéket állítanak elő rossz hatékonysággal, mely egyrészt az egy dolgozóra jutó alacsony fizikai tőkének, az egy dolgozóra jutó szintén alacsonyabb szintű emberi tőkének és a termelésben használt elavult ill. elavuló technológiának is köszönhető. A magasabb hozzáadott értékű ágazatok súlyának növelésével a termelékenység problémája jelentős mértékben orvosolható lenne. Milyen intézkedésekkel csökkenthető a legnagyobb mértékben a termelékenységbeli elmaradottság a magyar kkv-k-nál?

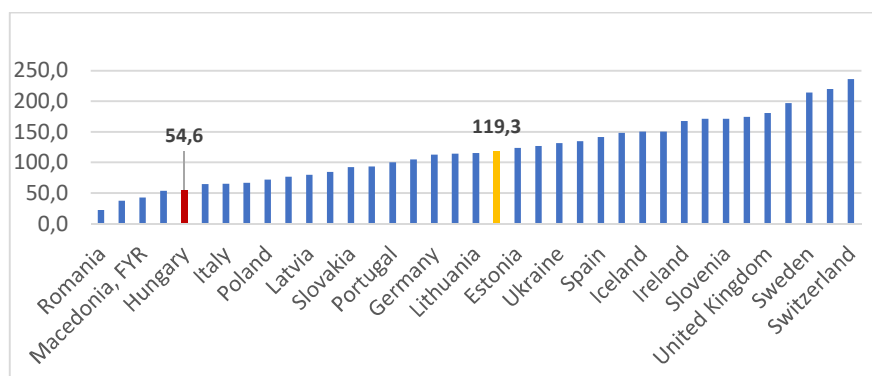
- a mérethatékonyság növelésével, azaz a nagyobb méretű vállalkozások arányának a kkv-k körében való növelésével (jelenleg 90 százalék a mikrocégek aránya),
- a kkv-szektor (jelenleg 6 százalékosra tehető) exportrészesedésének növelésével,
- az importnál a hozzáadott érték növelésére van szükség,
- a technológiai felkészültség javításával, az innovációs beruházások erősítésével,
- az oktatáson keresztül az emberi tőke fejlesztésével,

¹³ Legyen meg a bizalom a magánszféra és az állam között: az államra az egyének, vállalatok ne leküzdendő félként, hanem együttműködő partnerként tekintsenek. (Lentner-Parragh, 2016)

- és a vállalati hitelállomány növelésével. (Jelenlegi cél, hogy a közeljövőben a vállalati hitelállomány GDP-arányosan a 2017. évi 17 százalékról 30 százalékra nőjön.)

Az emberi tőke fejlesztésével megteremthető a hiányzó minőségi és motivált munkaerő. A 10. ábra a magyar emberi erőforrás minőségét mutatja európai összehasonlításban a 2010-es EU-átlaghoz viszonyítva az Európai Bizottság által közzé tett adatok alapján, mely szerint adott ország emberi tőkéjének minősége három mutató alapján határozható meg:

- a frissen doktoráltak aránya,
- a felsőfokú képzésben részt vevő 25-34 év közöttiek aránya,
- élethosszig tartó tanulásban résztvevők aránya.

11. ábra Emberi tőke az EU-ban tagországokénti összehasonlításban, 2017-ben (2010-es EU-átlag = 100%,

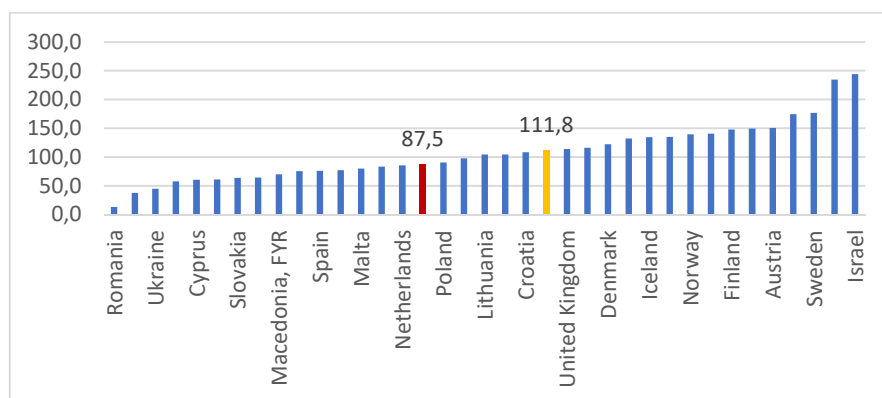
Forrás: EIS (2017)

A képzett munkaerő hiánya gátolja a magyar gazdasági növekedést. A PwC Magyarország gazdasági és tanácsadó vállalat által végzett felmérés - melyben a vezérigazgatók véleményére voltak kíváncsiak - a rendkívüli mértékű szakemberhiányra mutatott rá. A vezérigazgatók véleménye alapján a gazdasági növekedés korlátja 92%-ban a szakemberhiányra vezethető vissza (2017-es adatok szerint) míg a 2016-os felmérés szerint ez 85%-ban magyarázható a szakemberhiánnyal a növekedési korlát. A képzett munkaerő hiányának egy része a munkaerő külföldre vándorlásából adódik, ugyanis a képzettebb, fiatalabb (aktív) munkavállalói réteg a legjobban érintett az elvándorlásban. A magyar gazdaságpolitika a bérek felzárkóztatásának felgyorsításával próbálja orvosolni ezt a problémát. Jelenlegi fontos gazdaságpolitikai célkitűzés a nettó reálbérek duplázódása 2030-ra egyszámjegyű SZJA mellett. A jövő kérdése, hogy

megfelelően gyors lesz-e az „orvosi beavatkozás” ahhoz, hogy megállítsa a probléma (elvándorlás) további terjedését.

Az emberi tőke minőségénél jóval kedvezőbb a helyzet a vállalati befektetések terén Magyarországon. Az 111,8%-os EU-átlaggal szemben Magyarország 87,5%-ot ért el 2017-ben.

A magyar gazdaság versenyképessége a makrogazdasági mutatókat tekintve ugyan jelentősen javult, ugyanakkor a következő években a munkatermelékenység javítására, a hatékonyság növelésére kell a súlypontot helyezni. Ezen a terén a 2008-as válság előtti szint közelében vagyunk, valamint elmaradunk az unió és a régióknak az átlagától. Ez a záloga a bérek hosszú távú felzárkózásának, ha ez idővel nem követi a robbanásszerűen béremelkedést, akkor komoly makrogazdasági egyensúlytalanság léphet fel. A versenyszférában dolgozók 70 százalékát a kis- és középvállalkozások foglalkoztatják, ezért kiemelten fontos, hogy a kkv-k termelékenysége nőjön, ehhez alapvető és általános szemléletváltásra van szükség (Tóth 2018).

12. ábra Vállalati beruházások az EU-ban tagországonkénti összehasonlításban, 2017-ben (2010-es EU-átlag = 100%,

Forrás: EIS (2017)

A vállalati beruházások mérőszáma úgyszintén három fő dolgot ölel fel:

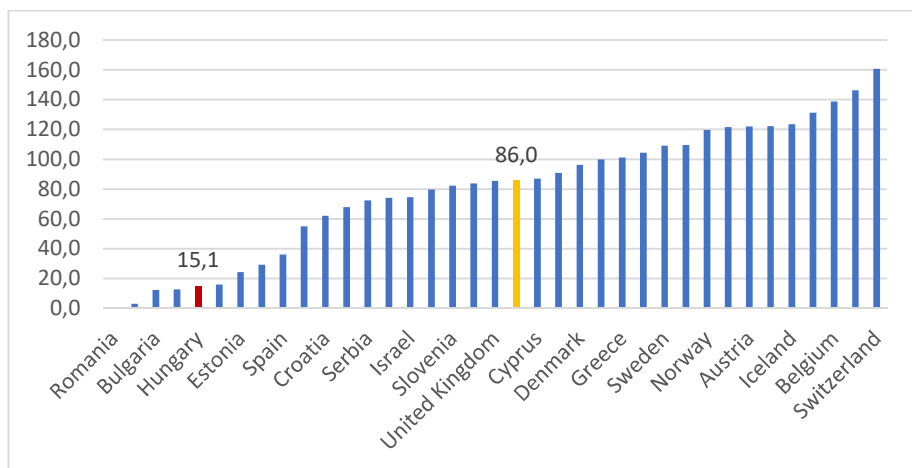
- az üzleti szektor kutatás-fejlesztésbe történő beruházásait,
- a nem kutatás-fejlesztési innovációs kiadásokat, és
- a vállalatoknak a dolgozók infokommunikációs képességeit/készségeit fejlesztő képzésekbe történő beruházásait.

Az elmúlt évek során a beruházások minden szektorban gyorsan növekedtek, amit a magas kapacitáskihasználtság is, az ingatlanpiac felfutása és a költségvetési expanzív politika is támogatott. A leggyorsabban az építőipar, az infokommunikációs ágazat és a kereskedelem bővült. A vállalati beruházások

viszonylag magas szinten stabilizálódhatnak Magyarországon az elkövetkező években.

Végül, de nem utolsó sorban az Innovátor mutató úgyszintén három tényező összegzésének eredményeképpen adódik:

- kkv-k termék- és folyamatinnovációja,
- kkv-k marketing- és szervezeti innovációja,
- kkv-k „házon belüli” innovációja.

13. ábra Innovátor mutató az EU-ban tagországokénti összehasonlításban, 2017-ben (2010-es EU-átlag = 100%,

Forrás: EIS (2017)

A 12. ábra azt mutatja, hogy a magyar kkv-k jelenleg - 2017-es adatok alapján - nem túl jó innovátorok. Magyarországnak jelentős az elmaradása ezen a területen: Innovátor mutatónk 15,1 %-on áll a 86%-os EU-átlaghoz képest.

Az egy főre jutó GDP az országok közötti reáljövedelem különbségek mérésének mutatója. A magasabb jövedelem az új innovatív termékek és szolgáltatások iránti keresletet is emeli. Azok a nemzetgazdaságok ugyanis, amelyek gyorsabban fejlődnek, piacaik kiterjesztésével sokkal kedvezőbb feltételeket tudnak teremteni termékeik vagy szolgáltatásaik értékesítéséhez. A gazdaság struktúrájának különbségei, a termelés GDP-hez való hozzájárulása és az ún. „high-tech” tevékenységek aránya a termelésben és a szolgáltatásban különösen fontos tényezője annak, hogy egyik vagy másik ország miért teljesít jobban vagy rosszabbul az olyan mutatókban, mint pl. a versenyszféra K+F kiadásai, valamint a szabadalmak és az innovatív vállalkozások aránya. A közepes mértékben, vagy teljesen high-tech iparágaknak nagyobb a technológiai intenzitásuk, hatékonyabbak és

termelékenyebbek, mint egyéb más iparágak, ugyanis magasabb K+F kiadások, több szabadalom és az innovatív vállalkozások nagyobb aránya a jellemző rájuk. Azok az országok, ahol a high-tech iparágak aránya átlag feletti, jó néhány EIS14 mutatóban jobban teljesítenek. Az EU-átlag mutatja például, hogy a K+F kiadások 85%-át közepesen high-tech és a teljesen high-tech iparágak termelésére fordítják. Azoknak a vállalkozásoknak az aránya, amelyek termék és/vagy folyamat innovációt vezetnek be, magasabb a közepesen high-tech és teljesen high-tech iparágakban, mint egyéb más iparágakban. A versenyszféra K+F kiadásainak 40%-a külföldi partnerektől ered az EU tagállamokban, ezért nagyon fontos a külföldi tulajdonban lévő vállalatok arányának elemzése és azok gazdasági fejlődésre való hatásának mérése. Az EIS mérési mutatók tartalmazzák:

- az új vállalkozások alapításának arányát,
- a korai fázisú vállalkozási tevékenység (TEA15) arányát, mely a 18-64 év közötti vállalkozást indító felnőtt lakosság (a születő vállalkozók) arányát jelenti, akiknek 42 hónapnál fiatalabb vállalkozásuk van.

Az új technológiák beáramlása nagyon fontos, hiszen ezek növelik az ország gazdasági és technológiai kapacitását. A külföldi tőkebefektetéseknek (FDI= Foreign Direct Investment) nagyon pozitív hatása lehet az innovációs teljesítményre, természetesen a hatás intenzitása attól is függ, hogy a befektetést fogadó országban milyen politikai és gazdasági viszonyok uralkodnak, és milyen annak intézményrendszere. A jelenlegi magyar gazdaságpolitika szilárd, biztonságos szabályozó környezet kialakítására törekszik a versenyszféra vállalatai számára. A vállalatok sajátosságai meghatározzák a K+F-re fordított kiadásokat és az innovációs aktivitást. A legalább 250 főt foglalkoztató nagyvállalatok adják az EU üzleti K+F kiadásainak majdnem négy ötödét, míg a 10 és 249 közötti főt foglalkoztató kis- és közepes vállalatok csupán csak az egy ötödét. Magyarországon az arányszám még jobban eltolódott a nagyvállalatok irányába, azaz a magyar kkv-k kisméretűknél, alacsony hatékonyságuknál és kis termelékenységükönél fogva még kisebb arányban eszközölnék K+F beruházásokat.

Legfőképpen a keresleti tényezők serkentik az innovációs aktivitást méghozzá kétféle módon:

- új termékek (ki)fejlesztése révén, ezáltal a vállalatok meg tudják különböztetni a terméküket annak érdekében, hogy a forgalmuk és piaci részesedésük növekedjék,
- a termelés és az ellátási lánc folyamatainak fejlesztése révén, aminek következtében költségeiket, s ezáltal termékeik árát is csökkenteni tudják a vállalatok.

A vállalkozói készségeknek nagyon fontos szerepe van abban, hogy az ötlet innovációban valósuljon meg. Ezek a készségek akár munkatapasztalattal, vagy a

¹⁴ EIS = European Innovation Scoreboard

¹⁵ TEA = Total Entrepreneurial Activity

formális iskolai oktatás során is megszerezhetők. Az EIS adatbázisban van olyan mutató, amellyel azt mérik, hogy milyen mértékben integrálták be az alap- illetve a középfokú képzésbe a kkv-k alapításának és működtetésének oktatását. Ezen a téren is van fejleszteni-valónk, azonban a törekvések már megindultak: az üzleti készségek, pénzügyi ismeretek terjesztése és oktatása a magyar közoktatásban már megjelent.

A kormányzatnak nagyon fontos szerepe van egy nemzetgazdaság innovációs lehetőségeinek növelésében. A bizalom nagyon fontos egy olyan üzleti környezet kialakításához, amiben felvállalják a kockázatos innovatív tevékenységeket. A kormányzat kiszámítható szabályozói környezettel jelentős mértékben tudja emelni a bizalmi indexet.

4. Következtetések

Legnagyobb termelékenységi tartalék a kkv-szektorban van, ezért a mai gazdaságpolitika legfőbb célja a kkv-szektorban lévő tartalékok mozgósítása kell, hogy legyen, melyhez hatékony állam és infrastruktúra rendszer kialakítása szükséges. A jelenleg termék- vagy folyamatinnovációt folytató kkv-k aránya 20,8%, amit a gazdaságpolitika célkitűzése alapján 2030-ra 30% fölé kell emelni. A fenntartható fejlődéshez a kkv-k mérethatékonyságának növelésére is szükség van termelékenységük emelésével párhuzamosan. A kkv-k termelékenységének javítása úgyszintén sarkalatos cél, hiszen a gazdaságpolitikai törekvések a jelenlegi termelékenységi mutató megduplázását tűzték ki 2030-ig (2. táblázat).

Megnevezés	2018	2030
KKV-k megtermelt termelési értéke	4,8 millió Ft/fő	9,6 millió Ft/fő

2. táblázat A magyar kkv-k jelenlegi és 2030-ra tervezett munkatermelékenysége

Forrás: Palotai Dániel előadása az OE-KGK Vállalatirányítás c. konferenciáján (2018. november 15.)

Felhasznált irodalom

- [1.] Lentner Csaba – Parragh Bianka: Érdekegyeztetés, konszenzuseresés és participáció – új dimenziók, állami attitűdök Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás, 2016/ 2, 26-40.o.
- [2.] Meyer Dietmar – Solt Katalin (2007): Bevezetés a makroökonómiába, (Bologna Tankönyvsorozat) AULA Könyvkiadó, Budapest
- [3.] Parragh Bianka (2018): A hatékonyság- és termelékenységnövelés lehetőségei a fellendülés időszakában Vállalkozásfejlesztés a XXI.

- században VIII./1., Integrált vállalkozásfejlesztési megoldások OE-KGK Budapest (p. 221-238.)
- [4.] Petőné Csuka Ildikó (2018): Makroökonómia alapfokon, OE-AMK elektronikus tananyag
- [5.] Samuelson – Nordhaus (2012): Közgazdaságtan, KJK, KERSZÖV, Budapest
- [6.] Tóth Gergely (2018): Mérlegen a 2013-2017 közötti növekedésfókuszú gazdaságpolitika eredményei, különös tekintettel a hazai bérek változására, Vállalkozásfejlesztés a XXI. században VIII./2., Makro és mikrokörnyezeti trendek és kihívások a vállalkozásfejlesztésben OE-KGK Budapest (p. 276-291.)
- [7.] MNB Növekedési Jelentés,
<https://www.mnb.hu/kiadvanyok/jelentesek/novekedesi-jelentes>
- [8.] European Innovative Scoreboard 2018, Executive Summary
[https://www.evi-](https://www.evi-vlaanderen.be/sites/default/files/imce/eu_innovatie_scorebord_2018.pdf)
[vlaanderen.be/sites/default/files/imce/eu_innovatie_scorebord_2018.pdf](https://www.evi-vlaanderen.be/sites/default/files/imce/eu_innovatie_scorebord_2018.pdf)